

Stanisław Knothe (2 II 1919–31 XII 2015)

W ostatnim dniu 2015 r. odszedł na zawsze prof. Stanisław Knothe, nestor polskich uczonych z dziedziny nauk górniczych, wybitny specjalista o światowym autorytecie w zakresie górnictwa i mechaniki górotworu, aerologii kopalń i wyrobisk podziemnych.

Był wielką i zasłużoną postacią dla macierzystej uczelni – Akademii Górniczo-Hutniczej, profesorem, którego wiedza i działalność organizacyjna miały istotny wpływ w ogóle na całe polskie górnictwo, na jego pozycję w świecie.

Prof. Stanisław Knothe urodził się w Sosnowcu w rodzinie o tradycjach patriotycznych, ale związanych z przemysłem górniczym. Ojciec Profesora, Bronisław, był do 1926 r. posłem na Sejm z ramienia Stronnictwa Ludowego „Piast”. Stanisław Knothe zdał maturę w 1937 r. w gimnazjum Witkowskiego w Krakowie, również przed wojną ukończył Szkołę Podchorążych. Brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., w latach okupacji związany był z oddziałem partyzanckim „Jędrusie”, wspierając jego działalność materialnie.

Po wojnie kończy studia na Wydziale Górniczym AGH w 1947 r., po czym rozpoczyna błyskotliwą karierę naukową: doktorat na AGH w 1951 r., habilitacja na Wydziale Górniczym AGH w 1957 r., profesura nadzwyczajna i zwyczajna odpowiednio w latach 1958 i 1975. W tym miejscu należy przytoczyć tytuł rozprawy doktorskiej *Wpływ podziemnej eksploatacji na powierzchnię z punktu widzenia zabezpieczenia położonych na niej obiektów*, której promotorem był prof. Witold Budryk, twórca polskiej naukowej szkoły górniczej. Praca ta stanowiła początek dalszych badań o istotnym znaczeniu dla obszarów górniczych, dla eksploatacji górniczej pod zabudowanymi terenami. Studia i badania doprowadziły do sformułowania kompleksowej teorii wpływów eksploatacji górniczej na powierzchnię

i obiekty powierzchniowe, której wyniki powszechnie były stosowane w górnictwie, w szczególności na obszarach górniczych Górnego Śląska (Archiwum Górnictwa i Hutnictwa PAN, t. 1, z. 1). Za jej opracowanie, w aspekcie znaczenia dla ówczesnej gospodarki kraju, zespół (prof. W. Budryk, A. Sałustowicz, J. Litwiniszyn, S. Knothe), otrzymał w 1953 r. Państwową Nagrodę Naukową II stopnia. Teoria ta jest cytowana do chwili obecnej w piśmiennictwie krajowym i zagranicznym. W latach 1949–2010 Profesor był autorem lub współautorem: 1 książki, 1 patentu oraz 128 referatów i artykułów naukowych, wygłaszanych na kongresach, sympozjach lub krajowych i zagranicznych konferencjach bądź publikowanych w specjalistycznych wydawnictwach w Polsce, w periodykach i edycjach PAN, AGH i innych, a także za granicą – w Niemczech, ówczesnym ZSRR, Czechosłowacji, Chinach, na Węgrzech. Problematyka podejmowana w pracach Profesora obejmowała wiele istotnych dla górnictwa zagadnień, a były to: geometria i profil uformowania niecki osiadania terenu nad poziomymi wyrobiskami górniczymi w postaci krzywej Gaussa (krzywa wpływów), zależności czasowe formowania się niecki i obniżenie terenu w wyniku eksploatacji górniczej, zachowanie się wyrobisk górniczych i powierzchni w funkcji tempa eksploatacji i długości ściany w kopalniach węgla, możliwości i warunki eksploatacji złóż węgla w filarach ochronnych i pod obiektami, ochrona powierzchni przed szkodami górniczymi – ważka kwestia dla zagłębi górniczych (zwłaszcza w Polsce dla Górnego Śląska), korelacja intensywności eksploatacji podziemnej z deformacjami terenu i uszkodzeniami obiektów, modelowanie wpływu własności mechanicznych górotworu na deformację powierzchni przy różnych prędkościach eksploatacji, również w okresie przerw w eksploatacji, ich wpływów na destrukcję infrastruktury na powierzchni. Ważne dla przemysłu górniczego było opracowanie klasyfikacji zagrożenia terenów górniczych (S. Knothe ze współpr. 1997, 1998 – wydawnictwa konferencji naukowych). Kilka prac związanych z powyższą tematyką wydano w Chinach, np. *Problemy podziemnej eksploatacji pod warstwami i obiektami przemysłowymi w Polsce* (Prace Instytutu Górniczego w Pekinie Nr 1, 1958). Przykłady praktycznej realizacji wyników badań to eksploatacja pod miastem Bytom i prognoza obniżenia terenu w Lubelskim Zagłębiu Węglowym.

Drugą grupę stanowiły badania i prace odnoszące się do tak kluczowych problemów górnictwa, jak aerologia górnicza, czyli rozptyły powietrza w sieci chodników i wyrobisk górniczych, wentylacja kopalń, bezpieczeństwo pożarowe i likwidacja pożarów w kopalniach węgla kamiennego. W tym obszarze Profesor, wraz ze współpracownikami (prof. W. Trutwin, prof. J. Roszkowski i inni), analizował różne układy i konfiguracje sieci wentylacyjnych, współpracy wentylatorów i ich skuteczności. W ostatnim

okresie pracy Profesor zajmował się asymetryczną funkcją rozkładu wpływów eksploatacji górniczej w ośrodku zmieniającym swoje własności pod wpływem eksploatacji, także zastosowaniem teorii procesów stochastycznych do opisu wpływu eksploatacji górniczej na obiekty budowlane.

Prof. S. Knothe odegrał rolę nie do przecenienia w utworzeniu, organizacji i działalności naukowej Zakładu Mechaniki Górnotworu PAN (1954), przekształconego w Instytut Mechaniki Górnotworu PAN (1977). Pracował w Instytucie od jego początków, w okresie 1954–1972 oraz 1973–1989 (aż do emerytury) pełnił funkcję zastępcy dyrektora ds. naukowych, był członkiem Rady Naukowej Instytutu od momentu jej powołania, także jej wiceprzewodniczącym. Kierował Pracownią Przemieszczeń Górnotworu. Profesor wywodził się z AGH i był z tą uczelnią naukowo i emocjonalnie silnie związany. Piastował godność dziekana Wydziału Górniczego w latach 1958–1960 oraz 1981–1984, każdorazowo pochodząca z wyborów. W okresie 1958–1982 kierował Zakładem Aerologii Górniczej. W „nieskończenie” licznych sytuacjach charakterystyczna sylwetka Profesora była nieodłącznym symbolem Wydziału i AGH, znakiem rozpoznawczym uczelni. Uczelnia uhonorowała Profesora tytułem doktora honoris causa AGH (1994) oraz wpisem na listę i honorową pamiątkową tablicę „Zasłużonych dla Akademii Górniczo-Hutniczej” (1992). Lista stanowi ekskluzywny poczet ludzi najbardziej zasłużonych dla AGH.

Wypromował ośmiu doktorów nauk technicznych w dyscyplinie Górnictwo, późniejszych pracowników naukowych i profesorów. W uznaniu osiągnięć naukowych i zasług położonych dla rozwoju nauk górniczych wybrano go na członka korespondenta Polskiej Akademii Nauk (1976), członka rzeczywistego PAN (1989), członka czynnego Polskiej Akademii Umiejętności (1989). Został odznaczony Krzyżami: Kawalerskim (1969), Oficerskim (1975), Komandorskim (1986) Orderu Odrodzenia Polski. Górnicy przyznali Profesorowi „Honorową Szpadę Górniczą”, a władze resortu górnictwa – najwyższy stopień górniczy generalnego dyrektora górnictwa I° oraz Odznakę Honorową „Ratownik Górniczy”. Jest laureatem Nagród Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego II° (1973) i I° (1985). Inne karty działalności Profesora to członkostwo, od 1960 r., Komitetu Górnictwa PAN oraz sprawowanie funkcji przewodniczącego Komitetu (1981–1995). Od 2003 r. pozostawał honorowym przewodniczącym Komitetu. Profesor uczestniczył w erygowaniu polskiego czasopisma górniczego na poziomie naukowym – kwartalnika PAN „Archives of Mining Sciences”, którego naczelnym redaktorem był w latach 1968–2003, a od 2004 r. – zastępcą naczelnego redaktora. Początek edycji wydawnictwa to 1953 r., wówczas jako „Archiwum Górnictwa i Hutnictwa”, a potem z tytułem polsko-

języcznym „Archiwum Górnictwa”. Profesor był specjalistą i autorytetem w zakresie ochrony powierzchni, w latach 1987–1995 pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego Komisji ds. Ochrony Powierzchni przed Szkodami Górniczymi przy Wyższym Urzędzie Górniczym w Katowicach, a w okresie 1996–2011 był jej członkiem. Był też członkiem Międzynarodowego Biura Mechaniki Górnotworu (od 1959 r.) oraz przewodniczącym Rady Naukowo-Technicznej ds. Górnictwa przy Ministrze Górnictwa i Energetyki (1982–1984). W okresie 1973–1984 i potem od 1987 r. był członkiem Państwowej Rady Górnictwa. Inne funkcje Profesora to: członkostwo Rady Naukowej Głównego Instytutu Górnictwa (1970–1978), członkostwo Komitetu Nagród Państwowych (1979–1982), Rady Techniczno-Ekonomicznej przy Ministrze Górnictwa (1971–1974). Akordem łączącym życie i całokształt działalności Profesora było zorganizowane w 2013 r. na AGH, pod patronatem rektora prof. Tadeusza Słomki, sympozjum, którego myślą i ideą przewodnią była teoria „Knothego i Budryka”. Uczelnia wydała towarzyszący sympozjum album pt. *Silva Rerum Profesora Stanisława Knothe* (Wydawnictwo AGH, Kraków 2013) w doskonałej edytorskiej oprawie. Album prezentuje również pełny tekst rozprawy doktorskiej Profesora.

Prof. Stanisław Knothe należał do grona wybitnych polskich uczonych w dziedzinie górnictwa, był człowiekiem szlachetnym o nieposzlakowanym etosie profesorskim. Był również wspaniałym ojcem, mężem i dziadkiem, człowiekiem przyjaznym, skromnym i wyrozumiałym. Profesor został pochowany 13 stycznia 2016 r. na cmentarzu Rakowickim w Krakowie przy dźwiękach *Warszawianki*. Odprowadzało go bardzo liczne grono związanych z nim osób – przyjaciele, współpracownicy, członkowie delegacji uczelni i przemysłu. Profesor przeszedł „z życia do życia” – to jakże głęboki i wzruszający cytat z poezjalnej homilii pogrzebowej.

Jakub Siemek